

operandi sequitur modum essendi. Quum igitur anima intellectiva constitutat cum materia unicum ens corporeum, necesse est ut ipsa operatio intellectiva habeat aliquam dependentiam a corpore. Sed non potest hanc habere quoad ipsam essentiam operationis, quae esse debet prorsus immaterialis. Ergo quoad modum operandi nempe dependenter a concurso instrumentalis phantasmatis. b) Quidditas rei materialis est obiectum proprium humani intellectus, qui eo mediante ordinatur ad veritatem assequendam. Atqui de ratione quidditatis materialis est, ut individuata existat a parte rei. Ergo ad hoc ut intellectus *verum conceptum* de re acquirat, atque ut recte iudicet de rebus sensibilibus et per harum analogias etiam de suprasensibilibus speculare debet naturam universalem in particulari existentem, quod efficere nequit absque conversione ad phantasma.

Corollarium. Ideo iudicium intellectuale fallitur ligato sensu, ut contingit in dormientibus, quia resolute nequit id, quod iudicat, in particolare sensibile. Quapropter ii, qui suas doctrinas inconsultis sensibus concinnant, de omnibus a priori iudicando, in plurimos labuntur errores. Huiusmodi sunt Transcendentalistae et Ontologi. Quare mirum non est si Fichtius suas conclusiones somniis comparaverit.

THESIS LIII.

**Memoria intellectiva, ratio et intellectus possibilis
non sunt diversae potentiae.**

PRAENOTIONES.

187. I. **Intellectus quatenus intellectus importat facultatem immediate perceptivam quidditatis rerum et convenientiae praedicti cum subiecto;** quare dici solet *facultas vel habitus principiorum*.

II. **Ratio quatenus ratio importat facultatem per ratiocinium procedentem ex una veritate cognita in aliam;** quare solet dici *facultas vel habitus conclusionum*.

III. **Memoria intellectiva importat facultatem retentivam et reproductivem specierum intellectualium;** unde dici solet *thesaurus conservativus specierum* et definitur, approbante S. Thoma (1): *Vis quam mens nostra retinere potest species intelligibiles post actualem considerationem.*

(1) QQ. dd. de Verit. q. 10. a. 2.

DEMONSTRATUR.

188. Quum potentiae diversificantur secundum diversas rationes obiectorum, non potest alia realis diversitas inveniri in potentia, quae habent pro obiecto universalissimam rationem entis quatenus cognoscibile est, nisi quatenus una se habeat ut *activa*, alia ut *passiva* relate ad idem obiectum, quia actus et potentia sunt primo opposita. Atqui *intellectus possibilis, ratio et memoria intellectiva* non se habent ad invicem ut *activa* et *passiva* relate ad idem obiectum, sed intellectus possibilis se habet ut receptivus, memoria autem ut conservativa earumdem specierum; porro ad rationem potentiae passivae pertinet conservare sicut et recipere: ratiocinari autem comparatur ad intelligere, sicut moveri ad quiescere, vel acquirere ad habere, quae in ipsis rebus materialibus reducuntur ad eamdem potentiam. Ergo exceptis intellectu agente et possibili, quae se habent ad invicem ut activum ad passivum non datur alia realis distinctio inter facultates cognoscitivas intellectuales animae humanae.

Nota. Argumentum allatum valet etiam pro excludenda reali distinctione inter rationem superiorem et inferiorem, intelligentiam et intellectum, intellectum speculativum et practicum etc... Qui peculiarem demonstrationem de singulis cuperet, conferat S. Thomam l. c. art. 9. et seqq.

QUAESTIO XXVI.

DE POTENTIIS APPETITIVIS IN COMMUNI.

THESIS LIV.

Pro dupli genere cognitionis quod habetur in anima humana, a) duplex genus potentiae appetitivae in ea admittendum est, nempe sensitivum et rationale; ita tamen ut b) sensitivum in duas potentias distinctas, concupiscibilem et irascibilem, dividatur; c) rationale vero sit unica potentia quae vocatur voluntas (1).

PRAENOTIONES.

189. I. **Appetitus est tendentia in bonum conveniens.** Quum enim omnia tendant in bonum sibi conveniens: *bonum enim est id, quod omnia appetunt*, huiusmodi tendentia dicitur *appetitus*.

II. **Appetitus naturalis et appetitus elicitus.** *Tendentia seu inclinatio*

(1) Cfr. S. Th. 1. p. qq. 80. 81.

in bonum conveniens consequitur formam uniuscuiusque sive naturalem sive cognitione apprehensam. Quapropter inclinatio in bonum conveniens, quae consequitur formam naturalem, sive substantialem sive accidentalem, vocatur *appetitus naturalis*; ea vero, quae consequitur bonum cognitione apprehensum, vocatur *appetitus elicitus*, qui dividitur in *sensitivum et intellectivum*, prouti respondet cognitioni sensitivae vel intellectivae. Appetitus sensitivus dicitur etiam *appetitus animalis*, intellectivus autem dicitur *voluntas*, quae definiri potest *facultas tendendi et quiescendi in bonum intellectu apprehensum tamquam conveniens*.

PROBATUR PRIMA PARS.

(nempe appetitum sensitivum distingui ab intellectivo).

190. Potentiae diversificantur per obiecta formalia, quae relate ad potentias passivas sunt propria earum motiva. Iamvero obiectum formale appetitus sensitivi est diversum ab obiecto formalis intellectivi. Etenim sensitivus movetur a particulari sensibili, intellectivus vero seu rationalis movetur ab universalis intelligibili, quae rationes sunt formaliter diversae. Ergo potentia appetitiva sensitiva distinguitur a rationali (1).

Dices 1. Potentiae non diversificantur per accidentales differentias. Sed accedit appetibili, quod sit apprehensum per sensum vel intellectum. Ergo appetitus intellectivus et sensitivus non sunt diversae potentiae.

Resp. Dist. mai. Si differentia se teneat ex parte obiecti materialis qua talis, *Conc.* si differentia se teneat ex parte obiecti formalis, *Nego*. Nam haec differentia est *per se constitutiva* obiecti formalis, in quantum huiusmodi (2).

Dices 2. Appetitus sive sensitivus sive intellectivus fertur in res secundum earum esse reale. Sed earum esse reale est singulare. Ergo nulla datur distinctio inter utrumque appetitum.

Resp. Dist. mai. Appetitus sensitivus et intellectivus feruntur omnino in easdem res, *Nego*, (nam voluntas fertur etiam in immaterialia bona); aliquando convenienter in eo, ut ferantur in easdem res, *subdist.* secundum *eamdem rationem*, *Nego*; secundum *diversam rationem*, videlicet intellectus propter aliquam universalis rationem bonitatis in eis apprehensam, sensus autem propter particularem, *Conc. Conc. min. Nego conseq.* Quamvis enim esse rei sit singulare, tamen ratio propter quam res appetatur vel repudietur a voluntate esse potest aliqua ratio uni-

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 80. a. 2.

(2) Cfr. S. Th. 1. p. q. 80. a. 2. ad 1.

versalis, vi cuius quascumque res, quae in ea qualitate convenient, appetat vel repudiet eodem actu. Huic obiectioni respondet Angelicus (l. c.).

PROBATUR SECUNDA PARS.

(nempe appetitum sensitivum dividi in concupiscibilem et irascibilem).

191. Particulare sensibile, quod movet appetitum sensitivum, potest apprehendere a sensu et sensibilitatem movere vel ut particulare delectabile prosequendum vel ut particulare tristabile avertendum. Iamvero haec rationes formaliter diversae nequeunt ad eamdem potentiam organicam referri, quia haec non potest universalem rationem boni vel mali apprehendere. Ergo necesse est, ut duplex admittatur potentia appetitiva sensitiva, una prosequutiva boni delectabilis, alia impugnativa mali nocentis.

Aliis verbis. Appetitus sensitivus quum respondeat cognitioni sensitivae, nequit respicere universalem rationem boni, sed necessario limitatur ad aliquam particularem rationem boni, quae ipsi respondeat sicut proprium activum proprio passivo. Iamvero particularis ratio boni apprehensi in quantum est delectabile secundum sensum et conveniens naturae, est formaliter diversa a particulari ratione boni apprehensi in quantum est repulsivum et impugnativum eius quod infert nocumentum. Ergo duplex appetitiva potentia sensibilis admittenda est, una quidem quae respicit bonum quatenus delectabile sensui, quaeque vocatur *concupiscibilis*, alia vero quae respicit bonum, quatenus est repulsivum nocimenti, licet haec repulsio non sit delectabilis sensui, quae potentia vocatur *irascibilis* (1).

Nota. *Passiones appetitus concupiscibilis* sunt amor, odium, desiderium, fuga, tristitia, delectatio seu gaudium. Quae passiones adhuc in species infimas, subdividi possunt. (Cfr. S. Th. 1^a 2^{ae} q. 23 et seqq.).

Passiones appetitus irascibilis sunt spes, desperatio, audacia, timor, ira. Quae similiter in species infimas subdividi possunt (cf. S. Th. 1^a 2^{ae} qq. 40.).

PROBATUR TERTIA PARS.

(nempe appetitum rationale esse unicam potentiam,
quae vocatur voluntas).

192. Haec pars est corollarium praecedentis. Nam si potentiae appetitus sensitivi ideo multiplicandae sunt, quia consequuntur apprehensionem boni particularis; appetitus rationalis, qui consequitur

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 81. a. 2.

apprehensionem boni universalis, unica potentia sit oportet. Ergo voluntas, quae est talis potentia, est unica potentia appetitiva rationalis (1).

SCHOLIA.

193. I. **De facultate locomotiva.** Quum in vivente sensitivo apprehensionem sensitivae cognitionis consequatur appetitus elicitus boni sibi comparandi et mali devitandi, necesse fuit ut daretur viventi sensitivo facultas seu potentia locomotiva per quam posset bonum cognitum et distans sibi comparare et fugere ab inferente malum. Sic ovis pergit ad fontem et fugit a lupo. De hac virtute, quae vocatur a S. Thoma *virtus motiva sensitiva animalis*, quia consequitur apprehensionem et appetitum cognoscitivum et distinguitur a *virtute sensitiva naturali*, quae licet sit propria animalis non consequitur apprehensionem et appetitum cognoscitivum, cuiusmodi est ea qua moventur arteriae et cor secundum dilatationem et constrictionem; haec ordinatim collecta habemus ex S. Thoma in opusculo 43, De Potentias Animae Cap. 5.

« Viso de virtute sensitiva apprehensiva, videndum est de virtute motiva. Motiva autem sensitiva dividitur: quia quaedam est naturalis, quaedam animalis.

« Naturalis est quae non movet (2) per apprehensionem, nec est subiecta imperio rationis: et talis est virtus vitalis et pulsativa quae movet arterias et cor secundum dilatationem et constrictionem: et huiusmodi est in corde sicut in proprio organo. Unde solum habet esse in animalibus perfectis pulmonem et cor habitibus: et haec vis per spirationem et respirationem est principium contemplandi calorem cordis et corporis.

« Motiva animalis est, quae movet per apprehensionem: et haec dividitur: quia quaedam movet per modum dirigentis, quaedam per modum imperantis, quaedam per modum exequentis. Motivae per modum dirigentis sunt phantasia et aestimativa, in quantum appetitum ostendunt formam vel intentionem convenientem vel disconvenientem: phantasia enim movet ostendendo formas sensibiles, aestimativa ostendendo intentiones. Motivae autem imperantes et facientes motum sunt concupiscibilis et irascibilis, quae sunt partes appetitus sensitivi: concupiscibilis enim est vis imperans motum, ut appropinet ad ea quae putantur necessaria vel utilia, et hoc appetitu delectandi: irascibilis est vis imperans motum ad repellendum id quod putatur nocivum vel corrumpens, et hoc appetitu vindicandi aut vincendi. Vis exequens motum istum est vis exterior, quae diffusa est in musculis et lacertis et nervis membrorum.

« Advertendum tamen est, quod sensibilitas et sensualitas differunt. « Quia sensibilitas comprehendit omnes vires sensitivas, tam appetitivas quam appetitivas. Sensualitas autem dicit proprie partem animae sensibilis, per quam est motus ad prosequendum vel fugendum quod appetit consentaneum vel dissentaneum voluptati animalis, et hoc est secundum ordinem ad imperium rationis. Unde sensualitas licet praexigat vires sensitivas appetitivas quasi peregrinas, tamen ad essentiam eius non pertinent, sed appetitus sensitivus. Aestimativa etiam valde propinqua est sensualitati, quia sibi confinis est, quia sensualitas dicit ordinem quemdam ad rationem. Ex quo patet, quod in brutis non est sensualitas vocans ad peccatum, sed in solis hominibus: in quibus propter ordinem eius ad rationem, est porta corruptionis, et ianua culpae ».

II. **De facultate vocali** (1). Quum animal manifestare debeat suas passiones et cognitiones vel in bonum sui vel in bonum alterius, ut cum ovis balatu vocat agnum quem genuit ut eum lactet, provisa est animalibus perfectioribus virtus vocalis seu virtus edendi sonos ex gutture per os cum quadam imaginatione. *Vox enim est sonus ex animali ore prolata cum quadam imaginatione.* Quum autem haec virtus sit quaedam virtus motiva animalis, movetur et ipsa ad suum actum in brutis quidem ab aestimativa, in homine vero ab imperio rationis. Perfectissima autem species virtutis vocalis nempe virtus *loquitiva* seu virtus edendi vocem perfecte articulatam competit animali rationali, nempe homini ad suos conceptus et affectus aliis hominibus manifestandos.

(1) Voci definitionem ex Aristotelis doctrina conficit et explicavit P. SYLVESTER MAURUS. Quaestiones Philos. Vol. 3. q. 44. « Hinc potest cum Aristotele (De Anima lib. 2. c. 12) inferri definitio vocis: est enim vox sonus editus ab animali ex percussione, et allisione aeris respirati ad asperam arteriam, et epiglottidem, sive uvam, dependenter ab imaginatione et appetitu, significatus molesti, ac iucundi. Haec definitio explicat quatuor causas vocis. Causa formalis est sonus editus ex percussione aëris ad asperam arteriam; causa materialis est aer et organa, in quibus sonus recipitur et formatur, ut est explicatum; causa efficiens instrumentalis sunt instrumenta ad aërem allidendum et percutiendum; causa efficiens principalis est animal per imaginationem et appetitum movens organa ad vocem formandam; causa finalis est significatio molesti, ac iucundi. Ideo enim vox data est animali, ut significet molestum, aut iucundum ex eius prosecutione vel fuga qui sunt actus appetitus emittunt vocem. Loentio, quae est nobilissima species vocis articulatae ab homine, data est homini ut significet etiam verum et falsum, honestum ac turpe. Ex hac definitione explicatur etiam differentia, per quam vox differt a sono, quem edimus tussiendo, allidendo aërem respiratum ad epiglottidem, qui sonus proprius non est vox quia non editur per se dependenter ab imaginatione et appetitu, sed potest etiam edi sine actu imaginationis, et appetitus ».

(2) Cfr. 1. p. q. 85. a. 5.

(2) Cfr. S. Th. qq. dd. De Verit. q. 22.